

L'Hospitalet i la cultura

Una visió impressionista i algunes propostes

Josep Ramoneda

Abril, 2013

Quan l'alcaldeessa Núria Marín em va demanar un informe sobre la cultura a L'Hospitalet vaig sentir tanta curiositat com desconcert. Tot el meu coneixement de L'Hospitalet es reduïa a un parell de visites a la Tecla Sala ja fa molts anys, unes quantes xerrades al Barradas i el pas per davant de Bellvitge i d'Ikea en entrades i sortides de Barcelona. Què podia dir d'aquesta ciutat? Res. Però la curiositat era gran: penetrar en la segona ciutat del país era una oportunitat que no es podia perdre. Vaig demanar de trepitjar la ciutat de dalt a baix, perquè sempre he cregut que els llocs es coneixen caminant, i de trobar-me amb persones relacionades amb la cultura. I així ho vaig fer, amb la impagable guia de Jaume Graells i de Rosa Maria Muga. I de seguida em vaig sentir atrapat per una ciutat molt urbana, molt densa i molt intensa, carregada a la vegada de problemes i d'energies, de tot allò que fa que la ciutat, la vertadera ciutat, sigui avui, en paraules de Zygmunt Bauman, "el contenidor de tots els problemes del món". L'Hospitalet és un exemple molt interessant per qui s'ha dedicat vint anys a la cultura urbana. Aquest és el resultat d'una mirada externa, per tant inevitablement superficial, i còmplice, que se sent conquerida per la força de la ciutat. L'objectiu és contribuir amb algunes pistes a fer que L'Hospitalet sigui una ciutat de referència en matèria cultural.

I. Cultura i ciutat

"L'èxit de les ciutats depèn de la demanda de contacte físic", diu Edward Glasser. Pot semblar una paradoxa en temps de cultura digital, en què el que és virtual sembla diluir el que és real. Però no ho és. El ramat digital oblida sovint un factor fonamental: els humans som éssers analògics condemnats a viure amb tensió la cultura digital. Per això, la demanda de contacte físic no és cap fantasia. La ciutat ofereix contrapunt i complement d'un món digital: llocs i situacions per trobar-se i compartir. I la cultura és un facilitador d'aquestes oportunitats. Però, a més, amb aquesta apel·lació al contacte físic, Glasser fa referència "a la força que emana de la col·laboració humana". Aquesta és la força de la ciutat, perquè malgrat tot "la densitat ens ofereix el camí més curt per passar de la misèria a la prosperitat".

L'home és un ésser relacional: es realitza en el contacte amb els altres. Per això disposa d'una singularitat: la capacitat d'emetre signes i senyals, és a dir, de construir llenguatge i d'actuar sobre la realitat. Això és el que en diem cultura. La cultura, per tant, és un bé de primera necessitat. Perquè fa possible la relació amb els altres i perquè millora les nostres potencialitats i les nostres perspectives, per tant, les

nostres capacitats. I tots sabem que en el fons la llibertat, l'autonomia individual, va lligada a la capacitat.

La paraula *cultura* la podem utilitzar en dos sentits: el general i l'específic. El general, segons la definició de Hegel, és la manera de "parlar, treballar i desitjar" d'una societat determinada. Sobre aquesta idea es va construir el principi romàntic de les cultures nacionals. De cultura n'hi ha una i és de tots, si atenem l'exigència intel·lectual i moral d'actuar com si les nostres idees poguessin ser universals (Kant). Tanmateix, per l'acumulació històrica, les societats van construir pautes i signes que emmarquen i condicionen el comportament de les persones i de les comunitats. Per això parlem de cultura d'un país o d'una cultura d'una ciutat.

Però hi ha una idea de cultura més específica, que es refereix a la producció del simbòlic i, per tant, a les persones que es dediquen a aquesta activitat de creació i difusió de signes i senyals. Naturalment, com tota acció humana convertida en activitat regular genera els seus gremialismes i els seus sistemes d'interessos. Un dels errors de la gent de la cultura ha estat precisament sentir-se portadora d'alguna forma superior d'activitat. Això ha fet que se la vegi de vegades com una activitat elitista i que des de la política es tracti de manera una mica vergonyant. Com si fos per privilegiats. No ho hauria de ser. La cultura dóna capital simbòlic. I això ajuda a la singularització i a la identificació d'una ciutat. La cultura millora el paisatge: ajuda a construir un entorn de més qualitat. I la cultura millora les persones, en el sentit que els dóna coneixements, capacitat i instruments per a la seva pròpia realització. Dit això, la cultura no és garantia de res. I menys de veritat o de virtut. El vel que separa la cultura de la barbàrie és molt petit; en nom de la cultura s'han comès grans atrocitats. I això tampoc no cal perdre-ho de vista. Perquè la renúncia a l'esperit crític és el primer senyal de fallida de la cultura.

Com pot aconseguir una ciutat una identitat singular a través de la cultura? Conjugant encertadament els elements bàsics que la configuren: ensenyament —no hi ha cultura sense una base formativa sòlida—, creativitat —l'essència de la cultura—, urbanisme —si volem que realment la cultura s'inscrigui en la ciutat—, i progrés econòmic (utilitzo la paraula *progrés*, i no *desenvolupament*, perquè aquest és cec, mentre que el vertader progrés té orientació i fites). Perquè aquesta combinació funcioni és necessari crear les condicions bàsiques per a l'accés a la cultura —evidentment, l'ensenyament és determinant— i desenvolupar primordialment aquells àmbits culturals en els quals, per raons de tradició, de relació o d'encontres més o menys fortuïts, s'ha anat fent massa crítica. És el singular capital humà d'una ciutat.

L'optimització de la relació entre els quatre factors esmentats dona qualitat cultural i permet crear espais compartits que ajudin a debilitar la tendència a construir compartiments estancs. És a dir, fer que determinats sectors socials es tanquin en una certa obsessió mitificadora dels trets culturals d'origen i visquin malament la permeabilitat pròpia de les ciutats que porten en el seu si la dinàmica del canvi. Els grups humans no són un conjunt d'espècies diferenciades que tenen l'autoconservació com a objectiu, sinó entitats culturals dinàmiques que canvien i intercanvien permanentment.

No crec que s'hagi de justificar la cultura pels seus resultats econòmics. Sempre tindrà una dimensió un punt capriciosa i és precisament l'aleatorietat de la creació cultural la que fa que el que avui sembla una extravagància, demà sigui un referent universal. Encotillar la cultura en el procés tecnològic i productiu pot tenir efectes contraproductius: què està donant la xarxa?, creativitat o acumulació de memòria? Vivim en uns temps en què tot s'ha de justificar pels seus resultats en diners i hi ha una tendència vergonyant a aplicar aquest criteri a la cultura. Em sembla perfecte que la cultura doni diners i pugui crear llocs de treball, em sembla un error condicionar la cultura a aquests resultats. Però és evident que en una societat de valor afegit la cultura pot ser un factor capital de progrés econòmic. Atreure empreses del sector cultural, sobretot si es poden relacionar amb aquells àmbits en els quals la ciutat té més massa crítica de creadors i d'actors, és un element bàsic de la política cultural. De la mateixa manera que ho és atreure empreses i institucions relacionades amb la recerca i la innovació.

En la mesura que la cultura és instrument de relació i proximitat entre les persones, el paper de l'urbanisme en les polítiques culturals és bàsic. "Les tecnologies dels transports sempre han determinat la forma de les ciutats", diu Glasser. L'ordenació del territori ha condicionat les relacions culturals, podem afegir-hi. L'espai públic té un paper cabdal a l'hora de forjar vincles culturals. No oblidem que la forma, en el fons, és l'ànima de la ciutat: és cultura. Això ho va deixar inscrit Cerdà a Barcelona. El que relliga una ciutat són les maneres de desplaçar-s'hi i això és bàsic per a la cultura que necessita atreure i moure gent per posar-la en contacte. Hi ha d'haver, a més, un urbanisme amable que marqui fites i punts de contacte i que faciliti els accessos als llocs de referència. La cura de la ciutat física també és cultura. I això és necessari recordar-ho en un país que ha estat víctima de l'urbanisme de l'especulació i de la grandiloqüència. Retornar la dignitat a l'urbanisme també és cultura.

El motor de la cultura és la curiositat. Gràcies a ella, l'home ha adquirit una capacitat molt superior a la que hauria tingut si hagués estat una espècie sense desplegament del simbòlic. Cultivar la curiositat dels ciutadans és millorar ostensiblement el capital humà d'una ciutat. La funció de les institucions públiques, en aquest sentit, és crear les condicions de possibilitat que afavoreixen el progrés cultural. I això vol dir no pensar tant en termes de diners i subvencions com d'ensenyament, equipaments culturals, serveis bàsics, facilitats de funcionament, urbanisme, sistema comunicacional, cooperació i foment de responsabilitats compartides. La cultura com a projecte global de ciutat que se sustenta sobre la capacitat dels agents culturals i la complicitat activa de les institucions. Crear condicions que possibilitin el desplegament de la cultura: aquesta és l'obligació que tenen les institucions polítiques. Si el marc juga a favor, l'explosió dels continguts es donarà amb escreix. Per tant: bona educació, foment de la creativitat, urbanisme sensible i marcs econòmics adequats, aquests són els quatre eixos que les institucions públiques han de potenciar.

II. Retrat impressionista

La visió del que s'ho mira des de fora mai no serà completa. Juga, òbviament, amb desavantatge de coneixement respecte dels que viuen a la ciutat i la trepitgen cada dia. I és més distanciada —menys implicada— i molt menys exhaustiva. Inevitablement té un cert caire impressionista: suma de retalls —vistos i sentits— més que composició de lloc sistemàtica. Aquestes són les impressions que prefiguren un cert retrat de la ciutat.

1. Una ciutat de barris, grups i vincles febles

El que més crida l'atenció de L'Hospitalet és la seva parcel·lació, conseqüència de la seva història. Una ciutat formada per al·luvions migratoris, en què l'urbanisme arriba tard i les barreres físiques i culturals són molt altes. L'herència del franquisme és sinuosa. El traçat irregular dels carrers, en què la línia recta és una raresa, sorprèn especialment en els barris d'immigració del nord i posa de manifest que la immigració dels anys 60 va ser instal·lada sense ordre ni concert. I, quan amb la democràcia es va començar a posar ordre, molts dels disbarats eren ja irreversibles. A més, el tren i les carreteres són barreres costoses de superar, i d'aconseguir que flueixin sense perjudicar el teixit urbà. S'ha fet molt, i queda encara molt per fer. El desplaçament dins la ciutat dels tres quarts per cinc quarts no és còmode, no facilita la permeabilitat.

Barreres físiques, doncs, i barreres culturals. Els fenòmens migratoris massius, sense una recepció amb criteri, afavoreixen una tendència natural de la immigració: agrupar-se per afinitats d'origen. És una forma d'ajudar-se i d'emparar-se sobre la base dels lligams familiars, de poble o de ciutat. La pervivència d'organitzacions molt tancades, que giren a l'entorn de motius identificadors de la cultura de procedència, explica les dificultats per superar aquesta fase, gairebé cinquanta anys després. Sovint hi ha una dinàmica política que, malgrat voler superar barreres culturals, de fet les solidifica. La sobreprotecció de les diferències —via subvencions— a vegades resulta contraproductiu per la *mixitat* urbana. La cristallització d'aquest model té a més el perill de funcionar com a paradigma de cara a les onades actuals d'immigració estrangera. Cal convertir un gran potencial en oportunitat, i no deixar-se dominar per la por a un tema delicat com la immigració. Les actituds conservadores no sempre són un error, però quasi sempre es paguen cares. La tendència a l'endogàmia és un dels mals culturals d'Europa, que fragmenta i dificulta una vertadera unitat europea. A petita escala, L'Hospitalet ha d'evitar aquest vici estructural.

El resultat de tot això són els vincles febles entre els diferents barris i els grups de persones de la ciutat. No entraré en les polítiques socials que no són el tema d'aquest informe. Però sí que la cultura i l'urbanisme (un urbanisme cultural de detall i de qualitat) i tenen un paper molt important.

La cultura ha de treballar la superació de les barreres des de l'escola. I ha de generar sistemes de contacte i barreja que permetin superar la fractura multicultural. Pluralitat i interculturalitat sí; multiculturalisme (en el sentit de compartiments culturals estancs mirant-se de cua d'ull els uns als altres), no. Un urbanisme puntual i delicat ha d'ajudar a facilitar el contacte. Crear itineraris que facin trama i que acostin els equipaments culturals i afavoreixen la relació entre els actors i el públic. La rambla de la Marina n'és un exemple excel·lent, que cal polir: dotar de llocs de pausa i trobada, especialment en el tram que el teixit urbà es desfà.

L'objectiu ha de ser convertir la ciutat fragmentada amb "ciutat *patchwork*", utilitzant una expressió de Juan Cruz, en què totes les peces i tots els colors tenen sentit en relació amb els altres. I aquí la cultura pot ser decisiva.

2. Dèficits en comunicació

Junt amb el dèficit relacional, el dèficit de comunicació, que sempre van junts.

És una idea recurrent, que he vist repetida en tots els contactes que he tingut amb gent del món de la cultura: falla la comunicació interna i la comunicació cap enfora.

Òbviament, el sistema general de mitjans no ajuda. L'ombra de Barcelona pesa en aquest cas. Per als mitjans nacionals la cultura és Barcelona, i després ve la resta del país, que, llevat d'alguns esdeveniments de significació molt singular, es reparteix les molles. D'aquí, una primera exigència: pensar alguns projectes de referència que transcendeixin per si mateixos aquestes limitacions. Com més gent de fora de L'Hospitalet hi vingui més en parlaran els mitjans.

El front interior és capital. Els diferents actors culturals s'han de conèixer i relacionar-se els uns amb els altres. I per això la primera condició és saber que fa cadascú. I pot haver solucions a la xarxa. Però hi ha d'haver una dinàmica comunicativa real a partir de la pròpia creativitat cultural. En tot cas, és clar que aquest és considerat gairebé unànimement un dèficit bàsic.

3. L'ombra de Barcelona

El que no es pot canviar cal optimitzar-ho. Barcelona està al costat, amb la seva potència i això és una dada de la realitat, afortunadament. Tenir una de les ciutats més atractives del món al costat, formant part de la mateixa cultura, no és cap desgràcia. Al contrari, s'ha de capitalitzar. I això vol dir tres coses. Primera, no tenir cap por a associar-se amb el nom Barcelona, especialment quan es vulgui tenir ressonància internacional. Segona, no resignar-se a un paper subsidiari. Molts dels projectes culturals de L'Hospitalet s'han de pensar en termes de competir amb Barcelona. Segur que és una sort que els ciutadans de L'Hospitalet gaudeixin d'una oferta cultural barcelonina que està a distància de metro. Però, per als barcelonins també ha de ser una sort tenir l'oferta cultural de L'Hospitalet al costat. Els projectes culturals s'han de pensar per atreure també públic de Barcelona, igual que els de la ciutat veïna i en concurrència amb ells. Tercera: Barcelona està perdent pistonada cultural, amb unes polítiques menys ambicioses —i més idiosincràtiques— que en altres moments. I aquesta finestra d'oportunitat s'ha d'aprofitar. El que no s'ha de fer mai és portar a L'Hospitalet espectacles o activitats que ja han tingut lloc a Barcelona. És assumir un paper secundari que no correspon i debilita. L'ambició és el punt de partida de l'autoestima com a ciutat.

4. Un bon sistema d'equipaments

L'Hospitalet té una base d'equipaments culturals públics i privats molt acceptable. I un potencial de futur extraordinari, pel fet de disposar d'importants edificis del passat industrial en condicions per a l'ús públic: la Fàbrica Godó i Trias, Can Trinxet, la Fàbrica Cosme Toda i Can Freixas (i la indeterminada funció de La Farga), són uns espais de reserva gairebé excessius en temps de mancances econòmiques. És un capital que s'ha d'aprofitar i requerirà, sens dubte, socis i inversors forans. El complex Tecla Sala reuneix totes les condicions per esdevenir lloc de referència.

Per optimitzar els equipaments presents i futurs es requereix cuidar quatre coses de concepte:

- a) Dotar els equipaments d'estil, d'una manera pròpia de fer les coses, que a la llarga és el que els fa susceptibles de ser reconeguts. L'estil comú ha de ser fruit de la curiositat com a motor, la passió per la cultura, l'empatia com a forma de relació amb qui s'hi acosta i la transparència en la gestió.
- b) Donar-los-hi singularitat i criteri. No tots els equipaments ho han de fer tot. Cada equipament ha de tenir les seves especialitats i ha d'anar dirigit a uns objectius i a uns públics concrets. Voler atrapar-ho tot és sinònim de desdibuixament i de pèrdua de rigor cultural.
- c) Desburocratitzar-los, és a dir, donar-los-hi un caràcter el més obert possible. Tot el rigor, però poques rutines.
- d) Fer-los compartir (i treballar en xarxa). Que tinguin singularitat no vol dir que hagin de ser institucions aïllades i tancades sobre si mateixes. Tot al contrari, requereix la complicitat i la col·laboració amb tots els altres equipaments. I la possibilitat de fer projectes conjunts i transversals. I això també és una manera de millorar la comunicació —i el sentit de comunitat— en la cultura de la ciutat.

5. Definir la massa crítica

La política cultural d'una ciutat no pot ser tirada en paracaigudes. Si la seva feina és contribuir a crear les condicions del seu desenvolupament, la primera qüestió és saber en què és més forta la ciutat culturalment. Primer, per buscar suport en el que ja

té massa crítica. La cultura surt de la societat. I l'atenció a allò que més ha desenvolupat tradicionalment la societat és molt important, perquè en el fons el que et dóna singularitat i reconeixement és tot allò que saps fer igual o millor que ningú. Segon, per poder tenir cura de les deficiències i fer polítiques per desenvolupar i completar els camps que, sent bàsics des del punt de vista cultural, han tingut menys desenvolupament.

Què és el que sabem fer millor i el que hi ha més gent que fa? Aquestes són dues preguntes, que van juntes, decisives a l'hora d'establir opcions i prioritats. Mai no és fàcil aquesta selecció i menys en les societats obertes actuals. Però he trobat certa unanimitat a assenyalar la música (i especialment la música en viu) com una de les grans potencialitats de la ciutat: amb músics, amb sales, amb grups organitzats, amb èxit al carrer. I sembla clar que és una via a potenciar i reforçar. En música hi ha veus i xarxes ben implantades. Però sembla que hi ha també camp per fer massa crítica en l'audiovisual i potencialitat per crear un barri de les arts.

6. Identitats

Cal parar atenció a les qüestions identitàries. En dos nivells: la cultura popular tendeix a ser identitària per definició. En una societat amb tanta diversitat cultural, encara més: la cultura popular té una certa marca de gueto. És sorprenent com són de tancades algunes associacions obsessionades en la reproducció a escala mínima dels mites i referents d'origen. Promoure el contacte i la curiositat cap a altres manifestacions populars és tan difícil com necessari per anar teixint el *patchwork* cultural en què tothom es pot trobar, amb aquest joc de traducció i transformació que és viure junts gent diferent. S'ha de perdre por al mestissatge cultural propi del món globalitzat i de societats completament heterogènies.

En aquest sentit, és molt important detectar els agents culturals de la nova immigració. Segur que encara n'hi ha pocs. Tot és molt incipient. Els que han vingut ho han fet per raons de supervivència, parlar-los-hi de cultura pot semblar fora de lloc. Però immigrar és difícil i els que ho aconsegueixen acostumen a ser els millors. I és una experiència forta que segur que afecta les dimensions sensibles i creatives de les persones. Apareixeran artistes, escriptors, actors..., sens dubte. I cal poder-los trobar, incorporar i oferir projectes compartits. I sobretot que ajudin a evitar els compartiments estancs, massa habituals en la immigració interior.

No cal dir que, en aquest sentit, —com en gairebé tot el que concerneix a la cultura— el paper de l'escola és determinant: el català pot jugar un element de cohesió extraordinari com a llengua de tots.

7. Entusiasme i curiositat

Ho he dit: la curiositat és el motor de la cultura i sentir-la satisfeta genera entusiasme. El record de les aules de cultura és un altre tema recurrent en les persones amb qui he parlat. “Jo sóc el que sóc gràcies a allò”, he arribat a sentir. Em sembla copsar la idea que les aules de cultura, malgrat la informalitat i la precarietat dels primers anys de la transició, representen l'emergència de la cultura com a forma d'enriquiment personal i col·lectiu després de la misèria espiritual del franquisme. I, per tant, van representar un renaixement per a moltes persones. Després, com en tot, aquelles coses espontànies, potents i ben intencionades es van anar institucionalitzant i perdent informalitat. No és estrany que, en moments com l'actual, hi hagi una certa malenconia d'aquella precarietat. I és una sensació de la qual cal aprendre. Vol dir que a vegades l'excessiva formalització burocratitza i fa estralls. Sens dubte, els actuals centres culturals dels barris ofereixen més possibilitats que les aules d'abans. Però, a vegades, al consolidar-se perden vida. Les instal·lacions refreden les passions culturals. En canvi, l'èxit de les biblioteques —una de les notes altes d'aquesta ciutat— és una prova en sentit contrari. Certament, però, la senyal és clara: els centres culturals necessiten recuperar pulsio cultural i guanyar en empatia i obertura als actors culturals, com expressen perfectament els seus directors. Caldria saber distingir entre centres culturals i centres cívics, perquè barrejar les dues funcions no em sembla positiu culturalment. I tinc la sensació que aquest ha estat el problema des que aquests centres van deixar de dependre de Cultura: no està clara la funció que se'ls demana. Semblantment, cal reprendre la idea d'aules culturals de forma adequada als temps actuals, és a dir, cal que s'adrecin a diversos destinataris. I els centres culturals han de guanyar perfil.

8. El món privat

La iniciativa privada ofereix també grans potencialitats. He vist l'escola de dansa i la de cinema, que demostren que, amb projecte, talent i convicció, es poden fer coses, també en el món cultural, i sense ajuda pública. Evidentment s'han de trobar vies, no forçosament econòmiques, per ajudar-les i oferir-los condicions favorables. Són

exemples modestos, però significatius. N'hi ha que ja han adquirit una escala més gran com és el cas de la Salamandra. Tot això, per dir que la iniciativa privada en cultura a L'Hospitalet existeix. I que, per tant, no és cap territori per inventar ni per descobrir. I existeix a escala petita, sorgida del no-res, i no només amb alguna empresa potent aterrada des de fora. És amb la iniciativa privada que es poden aconseguir progressos importants per a la creació d'un districte de les arts o per trobar solucions compartides per alguns grans equipaments de la ciutat. Certament, un programa dirigit en el desenvolupament d'empreses culturals podria ser un dinamitzador molt important. I cal pensar en els petits que ja hi són, no només en els grans que, atrets per alguns avantatges, puguin venir.

9. Districtes especialitzats

Es donen també les condicions culturals i urbanes per potenciar la idea de districtes o zones especialitzades. Les arts plàstiques són segur un bon territori. Però més enllà, es podria teixir un vertader districte de les arts, que concentrés creativitat artística i musical. Aquesta imbricació entre territori i cultura és cada cop més important en el desenvolupament de les grans ciutats, perquè, si funciona, té la virtut de convertir-les en pol d'atracció, que fa venir residents, que porta públic i que genera massa d'activitat comercial al voltant.

Síntesi

D'aquestes impressions em permeto deduir algunes pistes que ens conduiran a la tercera part d'aquest document: les propostes.

A. Crear referents

Pols d'identificació cultural que arribin més enllà de la ciutat: internacionalització de la Tecla Sala, creació d'esdeveniments internacionals o consolidació del Teatre Joventut amb una política teatral singular.

B. Crear teixit físic i virtual

Físic: zones d'intensitat cultural, com el districte de les arts al qual em referia abans, que generin activitat i atreguin persones i recursos. Polítiques d'urbanisme minimalista

que lliguin barris i espais. Virtual: un sistema de comunicació efectiu de la comunitat cultural.

C. Innovació

Desenvolupar projectes culturals que emanin dels nuclis de recerca (BiopoL'H, per exemple). Facilitar la implantació i el desenvolupament d'iniciatives culturals i empresarials. I promoure vies d'inversió en innovació cultural.

D. Fer ciutat

Crear activitats i esdeveniments; trencar barreres a l'interior i cap a l'exterior, entre barris, entre grups i altres ciutats, i optimitzar la gran potencialitat de la diversitat.

E. No oblidar mai les escoles

Avui dia no hi ha una política cultural sòlida que no passi per les escoles. Els artistes i els creadors han de tenir presència a l'escola. El virus de la cultura s'ha d'inocular des de petits. I, al mateix temps, l'educació és el primer camí cap a la cohesió social i cultural.

Coda. Tres conceptes estratègics:

Connectar: fer teixit urbà i cívic (urbs i *civitas*) a través de la cultura.

Singularitzar: projectes de referència i institucions que trenquin l'endogàmia i el complex de perifèria. Tots som perifèria. I la cultura ho es per definició, sempre un punt incòmode en relació amb l'entorn.

Progressar: desenvolupar activitats culturals integrades, que facin ciutat, polítiques molt actives de cara a les escoles i estratègies d'estímul a la iniciativa i a la indústria cultural.

III. Algunes propostes força concretes

La millor manera de visualitzar un projecte cultural és passar de les idees teòriques a les propostes concretes. Evidentment són suggeriments indicatius, plantejats sense cap paràmetre temporal i/o econòmic que els condicioni, d'acord amb l'encàrrec que

se'm va fer. Cada proposta, òbviament, requeriria un estudi específic molt més precís i desenvolupat.

1. Tecla Sala: centre cultural per pensar en el futur

Està destinat a ser el centre cultural de referència internacional de la ciutat. Vivim en uns moments de canvi en què, després d'un període de mercantilització general de la societat, cal tornar a pensar en els valors i les fites culturals que perfilen l'entorn social. La generalització de la cultura de mercat, que ha fet que passéssim d'una economia de mercat a una societat de mercat, on tot és susceptible de ser comprat i venut, ens ha conduït a una crisi profunda portadora de desigualtat i de corrupció, fins a fer-les estructurals. Dues grans revolucions tecnològiques —la de la informació i la de la biomedicina— determinaran el segle que acaba de començar. Pensar en el futur des del punt de vista de la cultura i de la creació és treballar l'imaginari dels anys que vénen. El recinte de la Tecla Sala té les condicions per convertir-se en un centre cultural de referència si se saben articular dues funcions: l'artística i la innovació cultural.

L'artística: la Tecla Sala pot contribuir a cobrir un dèficit que té el país de promoció de nous creadors. Els espais ocupats avui per el TPK y la Fundació Arranz Bravo haurien de guanyar especificitat i definició com a espai dedicat als artistes emergents. I, per tant, a la configuració dels nous imaginaris. La renúncia a ser lloc de descoberta de talents per part d'institucions com el Macba deixa camp lliure per intentar-ho. La proximitat de Can Freixas i el context general del barri haurien de fer de la Tecla Sala el far de referència d'un districte destinat a la creació, el lloc natural d'exposició dels nous creadors. Naturalment, això té unes exigències de selecció i qualitat que no admeten concessions ni banalitzacions de cap tipus.

La innovació cultural: l'edifici principal hauria de servir com a lloc d'innovació cultural sota el lema "Pensar en el futur", utilitzant els diversos *medias* culturals relacionats entre si. Especialment, audiovisual, exposicions, arts plàstiques, debats i seminaris. Les arts escèniques tenen, en principi, altres llocs de referència.

La Tecla Sala hauria de ser el lloc d'expressió pública de centres d'excel·lència en investigació, per exemple el BiopoL'H, que hi haurien de trobar un espai per passar de la investigació científica a la divulgació, la reflexió ètica i la discussió sociològica i política. I d'aquesta manera, acollir debats i seminaris sobre la transformació del món.

En el mateix sentit, hauria de servir per posar el gènere expositiu a disposició de les visions de futur dels creadors: utopies, distòpies, fantasies, propostes. I ser també

espai per a l'experimentació audiovisual en aquesta mateixa direcció. Visions i maneres de vida del futur, aquest hauria de ser *leitmotiv* de la Tecla Sala.

Naturalment això requeriria teixir una triple xarxa: de grups d'innovació i investigació de la ciutat que aportessin el seu *savoir faire* al projecte (*nodus*); d'agents culturals d'arreu del país que hi vegin un lloc d'expressió (trama), i d'institucions internacionals amb les quals compartir projectes (xarxa).

Tot això, cal dir-ho, requereix una direcció ferma, que no faci concessions en matèria de qualitat. L'excel·lència és la clau i un urbanisme de proximitat que converteixi el recinte en un lloc habitual de trobada i d'intercanvi.

2. Carrer del Xipreret: memòria, cultura i intercanvi

Els tres museus del carrer del Xipreret, degudament articulats, haurien de convertir-se en un complex museístic amb tres objectius: història de la ciutat, memòria compartida i modernitat creativa.

Un dels dèficits culturals de Barcelona és la dificultat de veure exposada la creativitat contemporània del país (la segona meitat del segle XX), tasca a la qual el Macba també ha renunciat. De fet, només ho fa el Museu de Can Framis, de la Fundació Vila Casas, al Poble Nou. L'Hospitalet té una col·lecció prou representativa d'aquest període de l'art català. I jo crec que s'hauria de saber capitalitzar-la i reforçar-la amb acords amb col·leccionistes, especialment privats. Hauria de ser una exposició permanent, però en renovació contínua. I, per tant, amb activitat sistemàtica al voltant seu. Aquest hauria de ser l'ús d'un dels edificis.

Un altre hauria de recollir la història de L'Hospitalet, seguint models dels millors museus d'història de la ciutat i vinculant-lo molt a la ciutat actual. Això vol dir una visió no només monumental de la història. I unes visites guiades a la ciutat que no oblidin els barris del nord.

El tercer espai hauria de ser dedicat a la memòria. La història és aparentment objectiva; la memòria és subjectiva. Per tant, tindríem un lloc d'intercanvi de sensacions i experiències. I aquí s'ha de saber incorporar una memòria de l'emigració: l'experiència vital d'immigrar, la càrrega d'origen que porta cadascú com a motxilla i la dificultat d'inserció en un lloc nou i sovint hostil.

3. Singularitat teatral: Teatre Joventut

Per activa i per passiva m'ha arribat la maledicció del Teatre Joventut. Un equipament excel·lent en un lloc amb dificultats d'accés, inadequat des de punt de vista funcional. Tanmateix, la instal·lació existeix i, en els temps que corren, no sembla que estigui en l'horitzó del possible un teatre de nova planta. Cal intentar resoldre les dificultats amb imaginació, fins i tot perllongant l'espectacle al carrer, si cal. I pensar en formes d'urbanisme minimalista que acompanyin els camins d'entrada i de sortida de la gent. I sobretot crec que cal intentar una proposta ambiciosa. Quina? Fer un concurs restringit invitant directors teatrals de reconeguda solvència que vulguin fer una proposta per ocupar el Teatre durant un nombre determinat de temporades. Amb un projecte de perfil clar, que es pugui fer reconèixer fàcilment.

El que no pot ser el Teatre Joventut és un lloc subsidiari, on es facin coses ja estrenades a Barcelona. L'ambició ha de ser que res del que es faci a Barcelona s'hagi de repetir a L'Hospitalet, i viceversa, perquè l'espai de competència és el mateix.

Deduir de les seves limitacions d'ubicació que el Teatre Joventut només pot ser un lloc d'iniciació i d'actors joves és marginalitzar alhora els joves i el teatre.

4. Festival Internacional de Músiques Radicals

Com diu el director de Wroclaw, capital Europea de la Cultura 2016, la *nacionalitis* i la *festivalitis* són dues malalties de la cultura europea. I és cert que la proliferació de festivals ha acabat banalitzant enormement el gènere. Tanmateix, un festival té unes característiques culturals, participatives, festives i de convivència que no es poden desapropiar. Per mi, un festival es justifica quan respon vertaderament a una massa crítica de la ciutat. Sembla que la música és, en aquest sentit, un terreny d'indiscutible consistència a L'Hospitalet. Un festival internacional de música, dirigit per un col·lectiu de la ciutat, amb la participació del màxim d'agents culturals i distribuït en diversos espais, és conceptualment un gran potencial per posar L'Hospitalet al mapa.

Buscant singularitat i, al mateix temps, incardinar l'entorn, tinc la sensació que el que no hi ha a Catalunya i L'Hospitalet té les condicions per fer millor que ningú, és un festival de músiques radicals, en el sentit literal de l'expressió: les músiques que surten de les arrels i van a les arrels. Són moltes les músiques que expressen aquesta idea, però n'hi ha dues per excel·lència: el flamenc i el jazz. Festivals d'una o l'altra n'hi ha molts, però que les relacionin entre si i moltes altres músiques del mateix esperit, no. Crec que podrien ser el punt de partida per teixir un festival que anés incorporant

músiques radicals d'arreu del món. I a través d'aquestes músiques, persones de la ciutat que les tenen incorporades al seu esperit.

El festival podria invitar cada any música radical d'una ciutat del món, com a ciutat invitada. I d'aquesta manera teixir xarxa. Es podria arribar així a una doble extensió: interior, a la ciutat, i exterior, de cara al món.

Sé que és un obvietat, però l'èxit d'una operació d'aquest tipus està en l'equip que ho dirigeixi. Probablement un concurs d'idees podria ajudar a encertar-la. El festival hauria de tenir una seu de referència, que fos el punt de trobada, des d'on circulés tota la informació, però estendre's per tota la ciutat. Per la seva ubicació, probablement hauria de ser el Barradas. En temps millors, segurament que el lloc natural seria Can Trinxet (com a futur gran centre de la música). Però no són temps de grans inversions públiques. I en canvi el festival crec que té alguna urgència, seria un factor potent de revitalització de la ciutat.

5. Celebració de L'Hospitalet

Reiteradament s'expressa la dificultat de comunicació entre el món cultural. Més endavant sortirà alguna proposta en aquest sentit. Però una convocatòria anual, sota el nom de celebració de L'Hospitalet, on estiguessin convidats tots els agents culturals que volguessin sumar-s'hi i que ocupés tots els equipaments, però també carrers, places, bars, llocs de trobada, tindria un efecte positiu de reconeixement mutu i de posada en comú de les activitats de la ciutat. L'Ajuntament faria de coordinador, garantint un mínim d'esdeveniments de qualitat que donessin pes a l'esdeveniment, jerarquitzant, però no exclouent, i amb l'objectiu d'una gran festa compartida de la cultura, que és el que vol expressar la paraula celebració. Que cadascun dels agents culturals tregui alguna joia de la casa perquè la puguin veure els altres.

6. Reforma dels centres culturals de barri

Els centres culturals —en coordinació amb les biblioteques— han de ser un instrument capital de la infraestructura cultural de la ciutat amb quatre objectius: difusió de la cultura; generació de nous públics; detecció de creadors i actors culturals en els diferents grups socials, i promoció de vincles entre grups culturals diversos.

Per difusió de la cultura entenc dues coses: fer programes de cultura general, en forma d'aules, que aportin a les persones interessades uns coneixements bàsics sobre els referents de la cultura contemporània. I posar a l'abast dels ciutadans els productes culturals (d'aquí la importància de la relació amb les biblioteques).

Per generació de nous públics entenc familiaritzar les persones amb l'activitat cultural i creativa i, per tant, donar instruments per a la millor comprensió dels fenòmens culturals. I fer sentir les persones interessades com a part de l'activitat cultural: fer caure les barreres que fan que la cultura es vegi com a elitista i rara.

Per detecció de creadors culturals vull dir, senzillament, fer una feina decisiva que només es pot tenir èxit des de la proximitat: connectar amb els creadors que hi ha a la societat i amb aquelles persones que tenen certa capacitat d'influència cultural.

I això ens porta al quart objectiu: la producció de vincles entre actors o grups culturals diversos, que és la base per poder anar aconseguint massa crítica i per poder forjar relacions culturals entre ciutadans de tradicions i cultures diferents.

Per això és molt important no confondre un centre cultural amb un centre cívic. I, per tant, sembla fonamental que depenguin directament de Cultura. Han de ser instruments bàsics de la política cultural. Amb una acció molt coordinada, que permeti que cadascun dels centres adquireixi un perfil o una notorietat especial, que transcendeixi el barri —d'aquesta manera es fa trama ciutadana— i al mateix temps que atengui les funcions esmentades com a pròpies d'aquestes institucions. No han de ser simples llocs d'oci i trobada ni han de ser tampoc hotels d'entitats. Això desvirtua la seva funció i els converteix en instruments de polítiques "clientelars". Tampoc ha de ser un espai per a la canalla. La política cultural amb la infància ha d'anar molt directament a les escoles, després m'hi referiré. Els centres culturals han de ser llocs d'activitat cultural que facilitin la relació dels ciutadans amb la cultura i que donin servei als actors culturals del barri, però sempre amb acords de col·laboració concrets i sense compromisos que es dilatïn indefinidament en el temps.

És fonamental que hi hagi una coordinació dels centres culturals. I crec que podria ser una opció interessant que aquesta feina la fes Torre Barrina, atesa la indefinició que de moment té aquest equipament. Crec que seria una manera de donar contingut a la imprecisa funció d'equipament destinat a les tecnologies de la informació que se li suposa. En primer lloc, permetria crear una xarxa que ajudés a resoldre alguns dels problemes de comunicació que té la cultura de L'Hospitalet. En segon lloc, podria

vehicular projectes sorgits dels diferents centres culturals. I finalment, s'evitaria que Torre Barrina es convertís en una espècie de calaix de sastre sense objectius ni criteris d'avaluació clars.

7. Politiques orientades als escolars

Evidentment l'educació és la clau del nivell cultural d'un país. Tot el que té a veure amb les polítiques educatives s'escapa dels objectius d'aquest informe i correspon a les polítiques d'ensenyament. Però hi ha una dimensió molt important de la cultura que és la que sorgeix de la sensibilitat i de la curiositat. Sovint les famílies, la societat, els responsables polítics condueixen el procés educatiu cap a una visió pragmàtica de l'ensenyament que fa que els camins de l'acció i la creació cultural siguin vistos com inútils, capriciosos i, fins i tot, elitistes. Correspon a una bona política cultural fer perdre por a la cultura. I això vol dir anar a buscar els escolars, anar allà on són —a les escoles—, per reforçar, amb la complicitat dels professors, l'atractiu per les arts i la creació. En aquest sentit és important definir programes que portin els creadors a l'escola, perquè els escolars puguin veure i tocar el que és l'esperit creatiu. Això els obria perspectives, els millora personalment —ja que els fa prendre coneixement de la complexitat— i enriqueix la manera de relacionar-se amb l'educació en general: classes de dansa, de pintura, presència d'artistes per fer treballs concrets d'interacció amb els estudiants... Les modalitats i les experiències són molt diverses.

8. Districte de les arts

Potenciar l'entorn de la Tecla Sala, Can Freixas, fins a la zona de la Salamandra, com a districte de la música i de les arts, em sembla que té un cert consens en la comunitat cultural i que és el que podria permetre que L'Hospitalet adquirís reconeixement com a lloc de residència i trobada d'artistes de diferents disciplines. Evidentment és una operació no només cultural sinó de dimensió socioeconòmica i urbanística, que requeriria facilitats i avantatges per a la transformació d'edificis industrials en tallers, llocs de residència i acollida de creadors i que hauria de potenciar un desenvolupament comercial de l'entorn. Però és una opció per dotar la ciutat d'un especial valor afegit, aprofitant els avantatges de ser una perifèria qualificada de Barcelona.

9. La Farga

Si aquest districte de les arts prosperés, potser hi hauria la possibilitat de convertir una part del mastodòntic edifici de La Farga en una mena de gran mercat cultural, on es trobessin tot tipus de productes relacionats d'una manera ho altra amb la cultura. Però perquè això fos viable i atragués inversió, evidentment seria necessari prèviament la consolidació del districte cultural. Altrament, La Farga sembla condemnada a tenir una funció firal subsidiària.

10. Atreure institucions internacionals

Un dels potencials de la ciutat són els grans edificis industrials abandonats. Evidentment, per la seva dimensió no és possible, almenys en un període temporal mitjà, qualsevol possibilitat de transformar-los en grans equipaments amb inversió pública, municipal, nacional o estatal. Sembla que la Fàbrica Godó i Trias té un destí en el camp de la gastronomia i l'alimentació, i potser podrà atreure inversió privada, encara que els temps no estan per grans aventures. Però edificis com Can Trinxet o la Fàbrica Cosme Toda i altres, o bé entren en un llarg parèntesi o bé caldrà anar a buscar complicitats arreu. Can Trinxet està pensat, a partir de l'Escola de Música, com a gran centre de la cultura musical. En qualsevol cas, cal sondejar per aquests i altres espais, universitats, institucions internacionals i empreses d'innovació cultural, que, alhora, permetrien avançar en la construcció dels equipaments, generarien un mecanisme natural d'interrelació de la ciutat més enllà dels seus límits. Per exemple, segur que un bon auditori, ben equipat musicalment, seria bo per a la ciutat, però en aquest moment sembla una aspiració utòpica si no és en el marc d'un projecte que vagi més enllà d'allò local. En tot cas, en qualsevol d'aquests projectes és molt important saber el que es vol, afinar en la selecció dels socis i establir protocols molt clars d'objectius i de funcionament.

11. Politiques d'estímul

La vella cultura de la subvenció —sempre deutora d'interessos “clientelars” més o menys espuris— està de baixa. La política cultural ja no es pot plantejar en aquests termes. Els agents culturals van prenent consciència que també la cultura ha de ser capaç de definir vies pròpies de finançament. A L'Hospitalet he trobat bons exemples d'iniciatives privades ambicioses, fetes amb realisme i bon sentit. Establir unes

polítiques de suport —que no han de passar forçosament pels diners— és molt important: donant facilitats administratives, ajudant a buscar recursos, potenciant la comunicació i la difusió, buscant aliances i creant marcs d'acompanyament. Bona part de les polítiques culturals han d'anar evolucionant en aquesta direcció. L'Ajuntament com a activista cultural al servei dels creadors per potenciar els públics.

12. Plataforma de comunicació al Barradas i televisió cultural metropolitana

La xarxa de comunicació cultural és decisiva, per a la cohesió cultural de la ciutat, per a l'expansió de les activitats culturals i per a la ubicació al món. Comunicació vol dir difusió, vol dir creació de públics, vol dir interrelació entre els agents culturals. El punt de partida és una qüestió de mentalitat: tenir la comunicació al cap, que els responsables polítics i els actors culturals tinguin aquesta prioritat automatitzada. Per tant, ha d'impregnar totes les iniciatives. I cada una de les propostes descrites fins aquí ha d'estar al servei d'aquesta tasca. Tanmateix hi hauria d'haver un punt nodal de referència, que potser es podria vincular al Barradas, en la mesura que, pel seu emplaçament, té el valor simbòlic de centre cultural de la ciutat. I que, a més, està destinat a ser un espai al qual els diferents agents culturals hi puguin acudir sempre com a aparador central.

La difusió ha de començar òbviament pels mitjans de comunicació locals. I, en aquest sentit, el suggeriment, sorgit en alguna de les reunions d'aquest procés, que Televisió de L'Hospitalet pogués esdevenir una televisió cultural metropolitana s'ha de prendre en consideració. És barat i singular. No hi ha competència. El que no està clar és si hi ha mercat. Però la difusió requereix també una política en relació amb els mitjans nacionals que serà més viable en la mesura que l'activitat cultural de la ciutat creixi en singularitat i disminueixi en sucursalisme. I naturalment una comunicació a escala europea, que dependrà de la capacitat d'establir vincles en l'activitat cultural. La comunicació acaba sempre sent funció de l'activitat real. El voluntarisme, si no hi ha base al darrere, té poc recorregut.

L'objectiu capital de la comunicació ha de ser la creació de públics: moltes de les iniciatives abans assenyalades van en aquesta direcció. El boca-orella, que en el món d'avui té una manifestació genuïna a Internet, segueix sent el principal factor d'atracció de públic cultural. Però crear públic és una carrera de fons a través de les escoles i de les institucions de proximitat.

Tanmateix, la interrelació entre els agents culturals és la millor via de creació de massa crítica i d'expansió. I aquest ha de ser l'objectiu principal d'una bona política cultural.

Una plataforma de comunicació és útil per optimitzar els recursos de comunicació, però, per sobre de tot, la comunicació ha de ser un valor incorporat a l'activitat mateixa.

Nota final: Necessita L'Hospitalet un consell de la cultura i de les arts?

Vull expressar el meu escepticisme respecte d'aquestes institucions inevitablement gremials. Entre la legitimitat gremial i la democràtica em quedo amb la segona. Un altre risc, encara que pugui semblar paradoxal, és el que es vol evitar: l'excessiva politització. Crec que el doble fracàs del Consell de les Arts de la Generalitat (el d'abans i el d'ara) obliguen a considerar amb prudència aquest tipus d'institucions. Un consell de les arts no pot ser ni una regidoria paral·lela ni un instrument per legitimar els responsables polítics. I planteja seriosos problemes de representativitat. En tot cas, em sembla que només tindria sentit si fos una estructura molt lleugera, de molt limitada dimensió burocràtica, que fes una funció d'assessoria, dinamització i avaluació dels projectes culturals. Una certa garantia de qualitat. Perquè la batalla de la qualitat és la decisiva.

Josep RAMONEDA

Abril, 2013